

Susanne Janssen en Marc Verboord:

‘Jammer dat de kranten van de laatste halve eeuw niet zijn gedigitaliseerd’

Krantenartikelen over cultuur in vier landen maken een sterke trend zichtbaar: populaire cultuur is salonfähig geworden.

Warna Oosterbaan

Er hebben 14 codeurs aan gewerkt en het heeft meer dan 10.000 men uur gekost. Nu zitten er ruim twintigduizend artikelen in het databestand van Susanne Janssen, hoogleraar Media en Cultuur aan de Erasmus Universiteit. Twintigduizend artikelen over kunst en cultuur uit acht internationale kranten in de afgelopen vijftig jaar.

Het is een wetenschappelijke goudmijn gebleken. Janssen baseerde haar oratie erop, drie aio's schreven er hun proefschrift over. Twee dissertaties zijn in de maak en voor vier themanummers en ruim vijftig artikelen in voor- aanstaande wetenschappelijke tijdschriften legde het project de fundamenten.

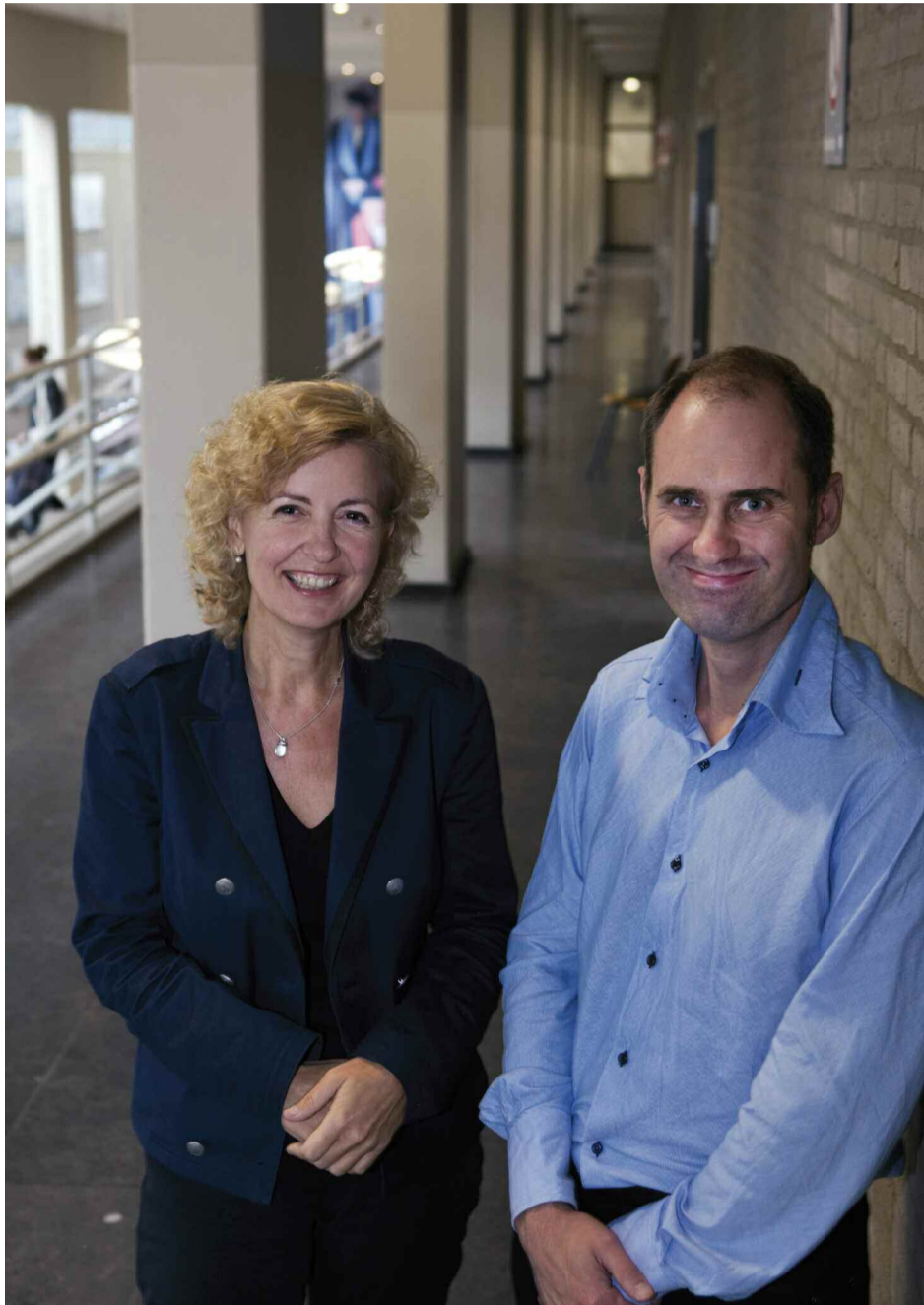
Janssen en haar team zagen hoe de vroegere scherpe statusverschillen tussen hoge en lage cultuur vervaagden en dat het domein van de ‘legitieme’ cultuur steeds meer genres ging omvatten. Over film, fotografie, popmuziek, thrillers en strips schrijven gevestigde kranten inmiddels volop, en dat is een teken van een ingrijpende verschuiving in het culturele domein: het langzamerhand salonfähig worden van de populaire cultuur. Je kon het vermoeden, maar het is nu onweerlegbaar vastgesteld. “Dat is het belangrijkste, maar we hebben nog veel meer ontdekt, en we kunnen nog wel een aantal jaren doorgaan. Ook met vragen waar we helemaal niet aan dachten toen we het onderzoeksplan maakten.”

We spreken Janssen, een energieke vrouw met blonde krullen, in een lunchroom op de uitgestrekte campus van de Erasmus Universiteit. Naast haar is Marc Verboord aangeschoven, een onderzoeker die vanaf het begin bij het project betrokken was. Hij was een van de twee postdocs die Janssen kon aanstellen toen ze in 2003 in het kader van de Vici-projecten een flinke NWO-onderzoekssubsidie in de wacht sleepte. Er kwamen ook drie promovendi en halverwege het project nog eens twee.

Hoge en lage cultuuruitingen

Janssen: “Het gaat ons om de veranderingen in de classificatie van cultuur, de sociale waardering van cultuuruitingen, zou je kunnen zeggen. We proberen daarin ontwikkelingen in kaart te brengen en verschillen tussen landen op het spoor te komen. Dus hoe verandert de waardering voor opera, voor popmuziek, voor beeldende kunst? In hoeverre verschilt Frankrijk van Nederland, of Europa van de VS in de waardering voor hoge of lage cultuur? Wat zijn de effecten van globalisering op de aandacht voor lokale cultuuruitingen en in welke richting ontwikkelt de culturele journalistiek zich?”

Janssen en haar onderzoekers kozen ervoor artikelen over cultuur in vooraanstaande kranten in vier landen te gaan turven. In Nederland de *Volkscrant* en de *NRC*. In Frankrijk *Le*

Susanne Janssen en Marc Verboord foto Leo van Velzen

Culturele Classificatie

Susanne Janssen (1963) is sinds 2007 hoogleraar Sociologie van Media en Cultuur aan de Erasmus Universiteit. Zij studeerde taal- en literatuurwetenschap in Tilburg en promoveerde in 1994 op een studie naar literatuurkritiek. Voor haar project Cultural Classification Systems in Transition kreeg ze in 2003 een VICI-subsidie van NWO.

Marc Verboord (1971) studeerde cultuurwetenschappen in Tilburg en promoveerde in 2003 aan de Universiteit van Utrecht op de invloed van ouders en leraren op het leesgedrag van opgroeiende kinderen. Sinds 2004 werkt hij aan de Erasmus Universiteit - vanaf 2011 als universitair hoofddocent - en participeert hij in het Cultural Classification Systems in Transition-project.

Monde en *Le Figaro*, in Duitsland de *Frankfurter Allgemeine Zeitung* en de *Süddeutsche Zeitung*, in de VS *New York Times* en de *Los Angeles Times*. Ze bekeken de periode 1955 - 2005, waarbij ze om de tien jaar één jaargang geheel inventariseerden. Van elk artikel werd vastgesteld of het misschien over cultuur ging, welke cultuuruiting erin werd behandeld, hoe groot het stuk was, op welk gedeelte van de pagina het stond, of er een foto bij stond. “En wat voor een stuk het was”, zegt Verboord.

“Een interview, een recensie of een nieuwsbericht. Dat waren allemaal belangrijke gegevens voor ons.”

Voorrang historische kranten

Voor het verzamelen van de data moesten de onderzoekers daarom de complete kranten zien en de originele krantenpagina's. Dat was niet altijd eenvoudig. Verboord: “Op de Koninklijke Bibliotheek kregen we toestemming om maandenlang in het magazijn te bivakkeren om de leggers te bekijken van de Nederlandse, Duitse en Franse kranten. Bij de *New York Times* en de *Los Angeles Times* hadden we het geluk dat alle afleveringen die gedurende de twintigste eeuw zijn verschenen volledig zijn gedigitaliseerd en beschikbaar zijn gemaakt voor onderzoekers in de vorm van een online database waarop je een abonnement kunt nemen.”

“Hadden we dat ook maar in Nederland”, zegt Janssen. “De Koninklijke Bibliotheek is wel bezig met de digitalisering van kranten, maar heeft voorrang gegeven aan historische kranten uit de periode voor 1945. Het zou een enorme stimulans voor Nederlands onderzoek zijn als we gedigitaliseerde kranten van de laatste zestig jaar zouden hebben. Niet alleen voor media- en cultuurwetenschappers, maar

De KB en de kranten

Waarom zet de KB de scans van Nederlandse kranten na 1950 niet op het net? Jasper Faase, manager van het krantenproject op de KB: “Het is een rechtenkwestie en daarover moeten we met de krantenuitgevers onderhandelen. NRC Media heeft geen belangstelling en met de Persgroep zijn we aan het praten, maar er is nog geen doorbraak. Intussen zijn we wel aan het scannen, ook kranten na 1945. Binnenkort komen de eerste plukjes op het net.” Van welke kranten? “Het Nieuwsblad van het Noorden, en mogelijk ook wat jaargangen van *De Telegraaf*.”

Lekenoordelen worden belangrijker, de invloed van kranten geringer

ook voor bijvoorbeeld bestuurskundigen, economen, historici en taalkundigen.”

Met het honderd pagina's dikke codeboek ging een legertje codeurs aan de slag. Maar bij de krantendata bleef het niet. “We hebben ook gegevens verzameld over de mediawereld in die landen, over cultuurparticipatie en cultuurbeleid. Je moet die data ook kunnen interpreteren. Neem Frankrijk. Daar kun je zien dat er in verhouding veel aandacht is voor de eigen Franse cultuur. Maar dan moet je weten dat dat samenhangt met het cultuurbeleid daar: dat is nogal protectionistisch, er zijn allerlei regels die gericht zijn op de bevordering van het Franse cultuuroed.”

Krijgt Janssen wel eens onderzoekers aan de telefoon met de vraag of ze het databestand mogen gebruiken?

“We krijgen wel vragen over ons onderzoek en die mensen helpen we waar we kunnen. Maar een verzoek om het hele bestand op te sturen, nee, dat niet. We gaan ons bestand natuurlijk wel deponeren als we er klaar mee zijn. Maar nu zou ik het niet zo gauw opsturen. Er lopen nog onderzoeken van onszelf, en we willen wel de eersten zijn die erover publiceren.”

2005 was het laatste peiljaar. Zou het niet aantrekkelijk zijn om er in 2015 weer een update aan te geven? Janssen: “Ik denk het wel. Maar zonder meer het lijntje doortrekken is niet zo interessant. Je zou bijvoorbeeld meer aandacht aan internet moeten geven. De sociale media zijn pas onlangs opgekomen, en die zijn voor de sociale waardering van cultuur erg belangrijk.” Verboord: “We hebben nu een student die aan het afstuderen is op de vraag of er een

relatie is tussen twitterberichten over een film en het succes van die film. Die relatie blijkt er inderdaad te zijn: positieve tweets hangen samen met een hoge kaartverkoop. Dus lekenoordelen lijken steeds belangrijker te worden, en de invloed van kranten wordt misschien wel geringer.”

Dus misschien toch niet zo'n gek idee, om met 2005 af te sluiten?

Janssen en Verboord grinniken. “Ja, misschien is dat wel zo.”

INTERVIEW